

Elinikäisen oppimisen sisällöstä kamppailevat monet merkitykset

Elinikäisen politiikan kehittämisen kaarella tarve läpi elämän jatkuvaan oppimiseen tunnustetaan ja tunnustetaan. Yhteiskunnan kovenevassa eetoksessa ei kuitenkaan pidä alistua siihen, että ihminen redusoidaan kykypääomakoneeksi palvelemaan kilpailukykyä.

LAURI TUOMI JA TAPIO VARMOLA tarkastelevat puheenvuorossaan (Tuomi & Varmola 2022) elinikäisen oppimisen ja jatkuvan oppimisen politiikkaa taitojen näkökulmasta. Perusteluiksi he nostavat Venäjän hyökkäyssodan, koronapandemian, vihreän ja digitaalisen siirtymän, demokratian vahvistamisen ja osaamisen kehittämisen. Kirjoittajien mukaan taitoja koskeva kansainvälinen keskustelu on jäänyt suomalaisessa aikuiskoulutuskentässä pimentoon.

ELINIKÄISEN OPPIMISEN POLITIIKAN historiassa elinikäinen oppiminen on aika ajoin ”keksitty uudelleen” – mutta perustelut sen tarpeelle eivät ole ajan saatossa juurikaan muuttuneet. Väestörakenteen muutos, globalisaatio ja teknologian kehitys ovat olleet merkittävimmät perustelut elinikäisen oppimisen tarpeelle jopa 1960-luvulta lähtien (Kinnari 2020a). Nyt suomalaisen koulutuspolitiikkaan on tuotu jatkuvan oppimisen käsite, ja valtioneuvosto on määrittänyt sitä koskevan uudistuksen kärkihankkeekseen (ks. Valtioneuvosto 2020). Jatkuvan oppimisen politiikan perustelut ovat historiasta tutut, mutta reformina se on puhtaasti työmarkkinakeskeinen eikä kiinnostunut

esimerkiksi inhimillisestä kehitymisestä, ympäristöstä tai sivistyksestä (Kinnari, Laalo & Silvennoinen 2022).

1990-luvulla elinikäisen oppimisen politiikassa erityisesti Euroopan unioni (European Commission 1994) ja talousjärjestö OECD (ks. 1996) olivat kiinnostuneita vaadittavista taidoista ja tiedoista. Kilpailukyky ja sen kasvattaminen nousivat elinikäisen oppimisen päätarkoitukseksi. Muutos pohjautui inhimillisen pääoman teorian läpimurtoon elinikäisen oppimisen sisällön määrittäjänä. Elinikäinen oppiminen kytkettiin vuonna 2020 Lissabonin strategiaan, unionin kehittämissuunnitelmaan (European Commission 2000). Sen pääajatus oli rakentaa Euroopasta maailman kilpailukykyisin alue. Tietoyhteiskunnassa ihminen määrittyi kilpailukykytekijäksi.

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä taitoihin ja tietoihin pohjautuva keskustelu laajentui avaintaitoihin ja -kompetensseihin (Euroopan unioni 2007; OECD 2005). Taitojen ja tietojen rinnalle nousivat asenteiden ja motivaation kaltaiset merkitykset. Yksilön sosiaalisten taitojen ja persoonallisuuden piirteiden merkitykset kasvoivat samoin elinikäisen oppimisen politiikassa. Huomio kiinnittyi

JATKUVAN OPPIMISEN POLITIIKAN PERUSTELUT OVAT HISTORIASTA TUTUT, MUTTA REFORMINA SE ON TYÖMARKKINAKESKEINEN.

yksilön sosiaaliin ominaisuuksiin, kuten ryhmässä toimimiseen, mutta myös yksilöllisiin hyveisiin, kuten riskinottamiseen ja luovuuteen (Euroopan unioni 2007; 2018; OECD 2005; OECD 2021). Sosiaalisten ja yksilöllisten ominaisuuksien ajateltiin tuottavan materiaalista, sosiaalista ja inhimillistä hyvinvointia innovaatiotalouteen pohjautuvassa tietoyhteiskunnassa (ks. esim. Kinnari 2020b). Avaintaidot integroitiin suomalaiseenkin koulujärjestelmään (ks. Silvennoinen, Kinnari & Laalo 2021).

KOKO ELÄMÄN PEDAGOGISOITUMISEN prosessi on elinikäisen oppimisen politiikassa kiihtynyt 2010- ja 20-luvuilla. Alijäämästä kärsivät valtiontaloudet tarvitsevat jäsenikseen itseensä yrittäjämäisesti suhtautuvia ihmisiä, koska heidän ajatellaan kuluttavan valtion hyvinvointipalveluita vähemmän. Elinikäisen oppimisen osaksi ovat tulleet nyt asiat, jotka aiemmin olivat koulutus- ja oppimissisältöjen ulkopuolella. Riittävä uni, liikunta, ravinto ja mielenterveys kuuluvat elinikäisen oppimisen politiikkaan ja määritelyihin elämäntaitoihin. Niiden merkitystä korostetaan terveellisen ja pitkän elämän lisäksi tehokkaan oppimisen näkökulmasta (ks. OECD 2007; Javrh & Mozina 2018). Kaiken perusta on kuitenkin ajatus kilpailukyvyistä ja elinikäisestä tai jatkuvasta oppimisesta sen tehostajana (ks. esim. European Union 2018; OECD 2021).

Elämäntaidot saattavatkin olla jatkumo elinikäisen oppijan yrittäjämäistymisessä ja kokonaisvaltaistumisessa. Niiden moraalinen merkitys kilpailukyvyin diskursseissa materialisoituu usein työllistettävässä ihmisessä. Työllistettävyyden (*employability*) kuvastaa sitä individualisoitunutta prosessia, jossa yksilö ”kykenee” tekemään itsestään työmarkkinakelpoisen. Tietoky-

kykapitalismissa kyvyn käsite on saanutkin uuden aseman (ks. esim. Vahämäki & Viren 2016). Elinikäisestä oppijasta on asemoitunut kykypääomakone, jonka on kyettävä keräämään itselleen työmarkkinoilla määrittyviä pääomia niin vapaa-ajalla kuin työpaikalla (ks. Kinnari 2020b).

ELINIKÄISEN OPPIMISEN HISTORIASSA 1970-luvulla Unescon elinikäinen kasvatus oli kiinnostunut esittämään ihmisen vieraantumista teknologisoituvassa kapitalismissa (Faure ym. 1972). Nyt elinikäisen oppimisen tehtävänä vaikuttaa olevan kykyjen, avaintaitojen, kompetenssien ja elämäntaitojen opettaminen kilpailukykyisen työmarkkinakansalaisen mahdollistamiseksi ja säilyttämiseksi läpi elämän. On helppo yhtyä kirjoittajien toiveeseen, että sivistyksen ja ympäristötietoisuuden merkitykset kasvaisivat nykyistä merkittävämmäksi osaksi elinikäisen oppimisen politiikkaa.

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja koheesion tavoitteet eivät kuitenkaan ole elinikäisen oppimisen politiikassa ensimmäistä kertaa. Tavoitteiden merkitys on ollut myös jatkuvassa muutoksessa. Vieraantumisen ja kansalaisuuden tematiikasta (ks. Faure ym. 1972) käsitteiden merkitykset muuttuivat 1990-luvulla korostamaan sosiaalisen pääoman merkitystä inhimilliselle pääomalle (ks. OECD 1996). Koheesion ja oikeudenmukaisuuden merkitykset kääntyivät osaksi kilpailukyvyin totuuspeliä. Jatkuvan oppimisen politiikan laajentuminen vapaan sivistystyön kentälle ei näin ollen tarkoita välttämättä sivistyksellisten ajatusten leviämistä. Vaarana onkin, että kilpailukyvyin diskurssiin perustuva elinikäisen ja jatkuvan oppimisen politiikka kääntää sivistyksen ja elämäntaitojen merkitykset samalla tavalla osaksi jatkuvan kasvun politiikkaa.

HEIKKI KINNARI

KT, erikoistutkija
Suomen Akatemian hanke
”Elämää reunalla: elinikäinen oppiminen, hallintavalta ja neuroottinen kansalainen”
kasvatustieteiden laitos, CELE
Turun yliopisto

 <https://orcid.org/0000-0002-2323-4702>

LÄHTEET

- Euroopan komissio (1994). *Kasvu, kilpailukyky, työllisyys. Euroopan komission Valkoinen Kirja*. Helsinki: Euroopan unioni, Euroopan komission Suomen edustusto.
- European Commission (2000). *A Memorandum on Lifelong Learning. Commission Staff Working Paper*. Commission of the European Communities. Brussels 31.10.2000.
- Euroopan unioni (2007). *Elinikäisen oppimisen avaintaitoja koskeva eurooppalainen viitekehys*. Luxembourg: Euroopan yhteisöt.
- Euroopan unioni (2018). *Euroopan unionin neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista*. 22.5. 2018/C 198/01.
- Faure, E., Herrera, F., Kaddoura, A.-R., Lopes, H., Petrovskij, A.V., Rahnema, M. & Champion Ward, F. (1972). *Unescon asettaman kansainvälisen kasvatukseenkehittämiskomission raportti. Opiskelu on elämää. Kasvatuksen maailma tällä hetkellä ja tulevaisuudessa*. Suom. Pekka Haapakoski. Porvoo: WSOY.
- Javrh, P. & Mozina, E. (2018). *The Life Skills Approach in Europe*. Summary of the LSE analysis.
- Kinnari, H. (2020a). *Elinikäinen oppiminen ihmistä määrittämässä. Genealoginen analyysi Unescon, EU:n ja OECD:n politiikasta*. Jyväskylä: FERA.
- Kinnari, H. (2020b). *Elinikäisestä kasvajasta kykypää-omakoneeksi : Elinikäinen oppiminen yrittäjämäisen talouden aikakaudella. Aikuiskasvatus*, 40(4), 305–319. <https://doi.org/10.33336/aik.100535>
- Kinnari, H., Laalo, H. & Silvennoinen, H. (2022). "Kohti merkityksellistä elämää" – jatkuva oppiminen tulevaisuuden hallintana. Teoksessa S. Lemmetty & K. Collin (toim.) *Jatkuva oppiminen ja pedagogiikka työssä*. Jyväskylä: SoPhi Kustannus.
- OECD (1996). *Lifelong Learning for All*. Paris: OECD.
- OECD (2005). *The Definition and Selection of Key Competencies. Executive Summary*. Paris: OECD/DeSeCo.
- OECD (2007). *Understanding the Brain. The Birth of a Learning Science*. Paris: OECD.
- OECD (2021). *OECD Skills Outlook 2021. Learning for Life*. Paris: OECD.
- Silvennoinen, H., Kinnari, H. & Laalo, H. (2021). Euroopan unionin elinikäisen oppimisen avaintaidot ja niiden näkyvyys perusasteen ja toisen asteen koulutuspolitiikassa Suomessa. Teoksessa J. Varjo, J. Kauko. & H. Silvennoinen (toim.) *Koulutuksen politiikat. Kasvatustieteiden tutkimuskeskuksen vuosikirja 3*. Jyväskylä: FERA.
- Tuomi, L. & Varmola, T. (2022). Keskustelu taidoista ja osaamisesta kaipaa sivistyksen näkökulmaa. *Aikuiskasvatus*, 42(4), 316–321. <https://doi.org/10.33336/aik.125302>
- Valtioneuvosto (2020). *Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen linjaukset. Osaaminen turvaa tulevaisuuden*. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:38. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-610-5>

Liity keskusteluun kirjoittamalla teemaan!

Toisen asteen ammatillinen aikuiskoulutus, Aikuiskasvatus 3/2023

Aikuiset opiskelevat nykyisellään ammatillisissa oppilaitoksissa samoissa koulutusohjelmissa nuorten kanssa. Noin puolet ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista on yli 24-vuotiaita. Toisen asteen ammatillisista opinnoista on niukasti aikuiskasvatuksen tutkimusta. Myös ammatillisen opettajakoulutuksen näkökulma teemaan on tervetullut.

Numero ilmestyy syys-lokakuussa 2023.

Lähetä tiedeartikkelin käsikirjoitus viimeistään **1. maaliskuuta 2023**.

Näkökulman tai puheenvuoron käsikirjoitusten takaraja on **15. huhtikuuta 2023**.